

ТЕРОР

Велики рат је био стравичан догађај какав свет до тада није запамтио - време нељудских патњи огромног броја људи и потпуно бесмислених жртава (ако и један рат уопште има смисла). Објашњавајући феномен баналности зла Бојан Јовановић (антрополог, 1950) у књизи "Антропологија зла" пише - "Ратови се покрећу са циљем да донесу корист победнику, а учине штету пораженом. Та корист се представља као добро и у њеној сенци остаје зло учињено пораженој страни. Међутим, релативизација ратничких циљева, који брзо откривају и своју другу, прикривену страну, показује да су они првенствено средство зла". Велику суровост у односу на локално становништво, посебно на жене, показали су бугарски окупатори.

Бугари о држању српских жена

«...Неоспорно је утврђено да су најфанатичнији и најсиловитији шовинисти увек жене. Оне су живи центар српског духа и оне су најактивнији агенти тајне српске организације... Истребљивање србизма представља, уствари, истребљивање српских жена, које су најмоћнији фактор србизма».

Из Бугарског расписа, бр. 13 од 29. маја 1916.

Бугари вешају инвалиде и жене

Обешчашћена девојчица

Сведочанство Свиленке Пејић, 13. децембра 1918: "Кад су Бугари (војска) у месецу октобру 1915. год. прешли нашу границу и дошли у наше село, онда један бугарски војник Ристов из телефонског одељења 41. пешадијског пука дође у моју кућу и нападе нас. Ја, моја снаха и стара мајка побегосмо из куће у шуму, а моје дете Талијанка остаде у кући. Талијанки је било тада 8 година. Ристов га узме затвори се с њим у соби и баца га на кревет. Целе је ноћи спавао с дететом, силовао га и обешчаштио. Ово је вршио неколико пута преко ноћи. Сутра дан кад сам дошла кући затекла сам дете болесно огрезло сво у крви, кошуља и хаљиница такође крвави, чак и простирке на кревету биле су крваве. Одмах сам узела дете на леђа и отишла бугарском команданту на жалбу, а он ме упути њиховом лекару, који све ово утврди. Ристова тада нису пронашли, и зато су ме доцније звали код команданта бугарског у Властотинце а одатле ме упутише њиховом суду у Врању. О овоме сам писмено саслушавана и све су ово њихове власти утврдиле, али ми никакво задовољење нису дали. Рекосе ми да мора пресуду донети њихов велики суд у Скопљу". [...]

На прагу похране куће, жртве епидемије

Жене из Топлице показују ожиљке на стомаку задобијене од бугарских војника, 1917.

Женски угао

О најгорем могућем иживљавању над незаштићеним женама писао је др Милован Писари, у студији "Прилог историји Првог светског рата из женског угла" (Зборник радова са међународне конференције - "Медији и култура сећања у Првом светском рату", Нови Сад, 2014).

Период који стоји пред нама, односно четворогодишњи временски распон током којег ће много пажње бити посвећено обележавању стогодишњице Великог рата, пружа прилику да се са озбиљним напором, поред комеморација битака и сећања на пале борце, прошире видјици и почне са новом нарацијом о тим веома важним, а комплексним догађајима. Посебан поглед на рат, односно на околности које су резултат ратних збивања и драстичних промена, пре свега моралних вредности које сам рат носи собом, пружају сведочанства жена жртава злочина. На женама се, наиме, током свих ратних сукоба, искаљује мушка агресивност. Жене постају плен, и њихов инфериорни друштвени положај који је током Великог рата био изразито присутан у многим од зараћених земаља, постаје легитимна база за њихово сексуално присвајање - силовање. Током аустро-угарске инвазије, а нарочито бугарске окупације, силовање је било масовна појава, како сведоче многобројни документи прикупљени током, али и после рата. Жене су нерадо говориле о томе, не само због патње и боли него и због стиди наметнутог од патријархалног друштвеног поретка. Ипак, у неким случајевима, пристале су да говоре о прегрпелом злочину или о злочину почињеном над неком од чланова породице.

Мученичко умирање наших људи

Из послератног периода датира једна молба написана од групе жена чији су мужеви (сви свештена лица) настали у Бугарској током рата, и упућена 1922. године Конференцији Амбасадора. Безбројни су примери мученичког умирања наших људи. Отац је убијен пред очима сина, син пред очима оца, кћи пред очима мајке и обратно и све на најсвирилији начин [...]. А да ли су те жртве морале пасти? Не! Оне су пале само из бугарског беса, из крвожедности, из недостатка и искре човечанских осећаја, из бесомучне мржње на све што је српско. Умирући невинно, наши су се људи још могли једино надати да ће их њихова Отаџбина осветити [...]. И наши су дошли. Сви аликовци бугарски побегли су у Бугарску, уверени да ће их потражити и да ће за све злочине одговорати [...]. Али нико њих није тражио! Уговор о миру предавидео је да им се суди, али њих, ипак, нико није тражио... [...]. Сурдулицу је, можда, по неко почео да заборавља. Али ми удовице, сестре, мајке и кћери наших мученика, нисмо. И далеко смо од тога. Ми смо чекале три године, неће ли се наћи неко да од аликовца потражи рачун за толике наше невинне жртве. И кад до сада нисмо дочекале, ево нас да тај рачун саме потражимо. Ми долазимо с молбом: да се бугарски аликовци што пре иведу пред суд [...].

